

ARTIKEL

Het Vakdidactisch Meesterschapsteam Levensbeschouwing en Religie

Initiatieven voor de versterking van vakdidactisch onderwijs en onderzoek

Juliëtte van Deursen-Vreeburg, Markus Altena Davidsen, Cok Bakker en Natascha Kienstra*

Abstract

In 2024, a consortium of universities and the Ministry of Education decided to establish a Vakdidactisch Meesterschapsteam Levensbeschouwing en Religie (VDMT L&R) to strengthen education and research in subject-specific didactics for religious education in Dutch secondary education. This concise article introduces the VDMT L&R's background, aims, and plans.

Key words: religious education, didactics, continuing education, teaching training, citizenship education

Sinds 2014 werken acht universiteiten¹ en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap samen om onder de noemer Vakdidactiek Geesteswetenschappen vakdidactisch onderzoek en onderwijs in de alfa- en gammavakken te versterken. Vanaf de oprichting bestond Vakdidactiek Geesteswetenschappen uit twee programma's: (1) promotiebeurzen voor eerstegraadsdocenten (Dudoc-Alfa) en (2) vakdidactische meesterschapsteams voor de vakken Cultuureducatie, Geschiedenis, Klassieke

* **Juliëtte van Deursen-Vreeburg** is universitair docent godsdienstpedagogiek en vakdidactiek en opleidingscoördinator van de opleiding docent godsdienst/levensbeschouwing bij de Tilburg School of Catholic Theology. **Markus Altena Davidsen** is universitair docent godsdienstsocioloog aan de Universiteit Leiden en projectleider bij Expertisecentrum Levensbeschouwing en Religie in het Voortgezet Onderwijs (LERO). **Cok Bakker** is hoogleraar didactiek van levensbeschouwelijke vorming aan de Universiteit Utrecht en lector normatieve professionalisering aan de Hogeschool Utrecht. **Natascha Kienstra** is hoogleraar ethische vorming en vicedecaan onderzoek aan de Tilburg School of Catholic Theology.

talen, Moderne vreemde talen en Nederlands.² Vanaf 1 september 2024 is er ook voor het vakgebied Levensbeschouwing en Religie een Vakdidactisch Meesterschapsteam (VDMT L&R).

Elk vakdidactisch meesterschapsteam heeft een binnenkring en een buitenkring. De *binnenkring* bestaat uit een handvol leden ('vakdidactische meesters') die door een gezamenlijke investering van hun eigen instellingen en het Programmabureau Duurzame Geesteswetenschappen vrij worden gesteld om zich één tot twee dagen per week voor het meesterschapsteam in te zetten. De vakdidactische meesters zijn gepromoveerd, werken op een van deelnemende universiteiten en houden zich in hun academische werk (onderwijs, onderzoek en impact) bezig met vakdidactiek. De binnenkring van het VDMT L&R wordt op dit moment gevormd door dr. Juliëtte van Deursen-Vreeburg (Tilburg University, voorzitter), prof. dr. Natascha Kienstra (Tilburg University), prof. dr. Cok Bakker (Universiteit Utrecht) en dr. Markus Altena Davidsen (Universiteit Leiden). In de *buitenkring* zitten de vakdidactici en de aan het vak gerelateerde docenten en hoogleraren van de betrokken universiteiten die bij Vakdidactiek Geesteswetenschappen zijn aangesloten.³ De leden van de buitenkring wordt gevraagd mee te doen en mee te denken met de initiatieven en activiteiten van het VDMT.

Het vak Levensbeschouwing en Religie wordt in Nederland op veel verschillende manieren onderwezen. Dit heeft te maken met de wettelijk vastgelegde onderwijsvrijheid, met de geschiedenis van het verzuilde onderwijssysteem en met zowel de formele als de geleefde schoolidentiteit. Binnen het openbaar onderwijs zijn er enkele scholen die een vak aanbieden rondom religie en levensbeschouwing, maar het vak wordt voornamelijk gegeven binnen het bijzonder onderwijs. Die diversiteit binnen het vakgebied wordt al duidelijk als we kijken naar de verschillende namen waaronder het vak op het rooster staat: onder andere Godsdienst, Godsdienst/Levensbeschouwing, Levensbeschouwing, Levensbeschouwelijke vorming en Levensbeschouwing, Ethiek, Filosofie (LEF). Ook inhoudelijk zijn er duidelijke verschillen in de curriculumkeuzes die worden gemaakt door scholen. Een klein aantal scholen met een meer religieus homogene leerlingenpopulatie geeft confessioneel godsdienstonderwijs (christelijk, joods, islamitisch). Een groot deel van de vo-scholen combineert kennis over verschillende religies en levensbeschouwingen met het werken aan de levensbeschouwelijke persoonsvorming van de leerlingen. Een deel van die scholen combineert daarbij levensbeschouwelijk onderwijs en ethiekonderwijs. Andere scholen benadrukken meer het interlevensbeschouwelijk leren of kiezen voor een religiewetenschappelijke, kennisgerichte benadering. En er zijn ook scholen die eigen combinaties hiervan maken op grond van hun onderwijsvisie en de schoolpopulatie.⁴ De diverse hbo-lerarenopleidingen en universitaire

lerarenopleidingen voor levensbeschouwing en religie kennen ook allemaal hun eigen, al dan niet confessionele, achtergrond en visie op het vak.⁵

De plannen van het Vakdidactisch Meesterschapsteam L&R

Het VDMT L&R zet zich in voor de hele breedte van de vakdidactiek. De missie is om de ruimte in de school voor levensbeschouwelijke en religieuze vraagstukken te behouden, uit te breiden of te creëren. Dit doen we door het wetenschappelijk onderzoek op het gebied van de vakdidactiek te bevorderen, het vakdidactisch onderwijs voor aankomende docenten landelijk beter af te stemmen en te verbeteren en door initiatieven te nemen voor bevordering, kennisdeling en uitwisseling van vakdidactisch onderzoek. Voor de periode 2025-2027 heeft het VDMT L&R vijf globale doelstellingen geformuleerd en die uitgewerkt in concrete prioriteiten en plannen.⁶

De eerste doelstelling betreft het uitvoeren en bevorderen van (interdisciplinair) wetenschappelijke onderzoek op het gebied van de vakdidactiek (inclusief de gerelateerde (godsdienst)pedagogische vraagstukken). Er wordt in Nederland nog vrij weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan binnen de vakdidactiek van het vakgebied. In het bijzonder willen we promotieonderzoek stimuleren door mogelijke kandidaten te enthousiasmeren en ze te helpen met het voorbereiden van aanvragen voor diverse promotiebeurzen, waaronder Dudoc-Alfa.

Ten tweede zet het VDMT erop in om de samenwerking tussen vakdidactici op universitaire lerarenopleidingen en op hbo-lerarenopleidingen te versterken. Daarbij ligt het accent op de uitwisseling van de verschillende manieren waarop het vakdidactisch onderwijs in de opleidingen is vormgegeven. Uitgangspunt is dat we van elkaars vakvisies en vakdidactische leerlijnen kunnen leren, om zo het vakdidactisch onderwijs op de lerarenopleidingen te versterken en te verbeteren.

Ten derde zet het VDMT zich in voor het bevorderen van kennisdeling van vakdidactisch onderzoek. We willen relevant nationaal en internationaal onderzoek bij elkaar brengen en vindbaar maken om daarmee de uitwisseling over dit vakdidactisch onderzoek onder vakdidactici, docenten en docenten-in-opleiding te versterken.

Het vakgebied L&R beweegt zich in een brede pedagogische en levensbeschouwelijke context en heeft zich daartoe te verhouden. Thema's als de (levensbeschouwelijke) schoolidentiteit, onderwijspedagogiek, normatieve professionalisering, ethische vorming en burgerschapsvorming zijn nauw gerelateerd aan het schoolvak. Het VDMT wil, als vierde doelstelling, zowel het onderwijs in als het onderzoek naar

deze thema's bevorderen. In de concrete plannen streven we ernaar deze thema's zo mogelijk te betrekken bij onze werkzaamheden.

Tot slot: er is een groot lerarentekort op het vakgebied L&R. Het VDMT ontwikkelt, steunt en bevordert plannen van de verschillende lerarenopleidingen om bij te dragen aan de vermindering van dit lerarentekort. Daarbij kan gedacht worden aan het ontwerpen van (zij-instroom)routes naar het docentschap voor het vak, bij voorkeur in samenwerking met de grote onderwijskoepels.

Het VDMT zoekt bij de plannen waar mogelijk samenwerking met andere organisaties die zich bezighouden met het vakgebied. Dit zijn met name Expertisecentrum LERVO (Levensbeschouwing en Religie in het Voortgezet Onderwijs) met het oog op aansluiting bij het landelijk kerncurriculum en de perspectievenbenadering⁷, de universiteiten en hogescholen met een docentenopleiding GL omtrent versterking van vakdidactisch onderwijs en het aanpakken van het lerarentekort, en de Vereniging Docenten Levensbeschouwing Godsdienst (VDLG). De leden van het VDMT zijn actief in deze en andere besturen en gremia. Tot slot streeft het VDMT ernaar om bij te dragen aan het publieke debat over het belang van levensbeschouwelijk onderwijs.

Noten

- 1 Dit zijn de Rijksuniversiteit Groningen, de Radboud Universiteit, de Vrije Universiteit, de Universiteit van Amsterdam, de Universiteit Leiden, Tilburg University, de Universiteit Utrecht en de Open Universiteit.
- 2 Zie: <https://vakdidactiekgw.nl/over-meesterschap-in-de-vakdidactiek/>; <https://www.regiegeesteswetenschappen.nl/> en <https://levensbeschouwing-religie.vakdidactiekgw.nl/>. In 2024 zijn enkele postdoc-beurzen onder de naam Postdoc VO GW toegevoegd als derde programma.
- 3 In de buitenkring van het VDMT L&R zijn vakdidactici en docenten aansloten van alle bij Vakdidactiek Geesteswetenschappen aangesloten universiteiten, met uitzondering van de Open Universiteit.
- 4 Zie bijvoorbeeld Bertram-Troost & Visser (2017), Vermeer (2018) en Van Dijk-Groeneboer et al. (2020).
- 5 Zie voor een handig overzicht: <https://vdlginform.nl/nieuws/open-dagen-leraren-opleidingen/>.
- 6 Zie voor het volledige plan: <https://levensbeschouwing-religie.vakdidactiekgw.nl/jaarverslagen/>.
- 7 Zie hierover Davidsen (2022) en het eerste inspiratieboek van LERVO (Davidsen 2025) waaraan ook vele leden van de binnen- en buitenkring van het VDMT L&R hebben meegewerkt.

Literatuur

- Bertram-Troost, Gerdien, en Taco Visser. 2017. *Godsdienst/levensbeschouwing, wat is dat voor vak? Docenten godsdienst/levensbeschouwing over zichzelf en hun vak, nu en in de toekomst. Onderzoeksrapport grootschalig empirisch onderzoek naar het vak godsdienst/levensbeschouwing*. Verus.
- Davidsen, Markus Altena. 2022. "De perspectiefgerichte benadering: Rationale voor het landelijk kerncurriculum levensbeschouwing en religie van Expertisecentrum LERVO." *Religie & Samenleving* 17 (3): 198-226. <https://doi.org/10.54195/RS.13313>.

- Davidsen, Markus Altena, red. 2025. *Nieuwe werelden openen. Perspectieven op Levensbeschouwing en Religie*. Inspiratieboek LERVO 1. Ten Brink Uitgevers.
- Van Dijk-Groeneboer, Monique, red. 2020. *Handboek Vakdidactiek Levensbeschouwing & Religie: Leren leven vanuit je wortels*. <https://lervo.nl/wp-content/uploads/2022/07/Digitale-versie-Handboek-Vakdidactiek-Levensbeschouwing-Religie.pdf>.
- Vermeer, Paul. 2018. "Wie is verantwoordelijk voor het levensbeschouwelijk onderwijs op school? Een probleemverkenning." *Religie & Samenleving* 13 (3): 182-204. <https://doi.org/10.54195/RS.11826>.